

Du noveloj

— Janusz Korczak —

NOKTA RENKONTO

Mi renkontis lin malfrue vespere en senhoma strato. Li proksimiĝis al mi kaj demandis: »Kioma horo estas, bela sinjoro, sur via horloĝo?»

— Ne pri horo vi volas paroli, sed pri horloĝo ĉu ne vere? mi diris, evitante plian interparoladon.

Komprenoble, sinjoro. Oh! ruzulo vi estas, karulo mia.

— Nature, mi ne el unu forno manĝis panon.

»Nu, sufiĉas jam la parolado; donu la horloĝon kaj iru for.«

Mia hazarda konatulo havis imponan staturon, kiun eĉ la vespera duonlumo ne povis sufiĉe kaŝi, tial mi decidis esti afabla al li, des pli, ke lia voĉo fariĝis firma kaj el post ĝi eliĝis la unuaj briloj de malpacienco.

— Estimata kaj amata sinjoro, mi komencis.

Estimon kaŝu en poŝon, mi ĝin ne bezonas — li interrompis.

— Sed, permesu al mi diri — mi lin afable petis — mi volas, ke vi komprenu, ke mi ne havas horloĝon. Mi ne kaŝas, ke se eĉ mi estus posedanto de tiel multvalora ilo, kia estas horloĝo, mi ĝin lasus hejme kaj ne portus ĝin kun mi, irante en tiajn lokojn, kie ni havas nun la plezuron interparoli tiel agrable.

La belstatura persono eligis ion similan al murmuro. Mi profitis la momentan nedecidon de mia stranga konatulo kaj daŭrigis:

Por esti tute precizata, mi devas konfesi, ke en la dekstra poŝo mi havas dekgroŝan moneron, kies destino estas eniri en la manon de la domgardisto, kiam li malfermos al mi la pordegon. Mi opinias, ke

vi ne volos perdi al la malfacile laboranta homo la juste al li apartenantan honorarion, des pli, ke la ekposedo de tia malgranda sumo malaltigus vin en viaj propraj okuloj, ĝi farus malutilon al via nobla profesio, mi pensas...

— Vi opinias min ŝtelisto? ĉu ne.

Ho, sinjoro, mi interrompis ekscitita — ni ne nomu la aferojn tiel draste — nia lingvo estas sufiĉe fleksebla, por ke oni povu esprimi tion, kio, el tiaj aŭ aliaj kaŭzoj, povas esti incita. Mi vin opinias individuisto, iom nervozulo. Kaj mi estas preskaŭ certa pri tio, ĉu ne vere?

Jes, nature, sed ja ne ŝajna al vi, ke mi estas... ho! ho!

— Nu, komprenoble.

Ofte la cirkonstancoj aranĝas la vivon tiamaniere, ke oni mem pene orientiĝas en tiu labirinto — oni, kun superaj aspiroj, ĉiam riskas diversajn okazaĵojn.

— Nature, ke oni riskas, riskas... kiel vi vidas, mi penadis diversmaniere, sed mi havis malfortan sanon kaj estis sen konatuloj kaj sen mono. Kaj mono estas nur mono, sen ĝi oni ne povas ekzisti. Foje mi malŝanĝis — mi iris al kuracisto, li rekomendis iajn gutojn. Ili nenion helpis. Mi iris al alia — li rekomendis pulvorojn — ankaŭ ili ne taŭgis — tiam mi iris al la tria. Li estis tre bonkora homo kaj li diris: al mi ĵenon: kara sinjoro — vi bezonas tian okupon, kiu donos al vi freŝan aeron kaj multe da movado. Nu, kion fari? En Italujon mi ne forveturos, ĉar mi ne havas monon, do mi elserĉis tian okupon, kiu ne malutilas mian sanon. Oh! sano estas trezoro, kiun oni devas multe ŝati.

— Ho, nature — mi respondis — la sano estas kara al ĉiu (mi prenis lin amike subbrake kaj ni iris malrapidpaŝe). Mi ŝatas en vi ĝuste, ke vi tion komprenas. Sinjoro, freŝa aero kaj movado estas netakseblaj trezoroj.

Nu, jes ĉu vi scias, ke ne estas pli bona afero, ol kuŝi en malsanulejo. Se en niaj metiejoj estus tia aero kaj lumo, kiel tie, mi nun ne bezonus min kuraci.

Kaj li rapide forŝoviĝis de mi, penetreme min rigardis kaj demandis malkviete: Sed diru kion vi volas, tamen vi opinias min ŝtelisto.

— Ba! tiel estu, sed la nomo sole pruvos ankoraŭ nenion — en ĉiu metio ekzistas diversaj homoj: bonaj, pli bonaj, malbonaj, pli malbonaj.

Nu, jes, nature — konsentis mia nokta kamarado.

— Pro kio via metio estus pli malbona, ol la aliaj? Ĉi tie bezonaj estas peno, taŭgeco, sprito, lerteco, eĉ sufiĉa instruiteco kaj estas ankaŭ ia risko.

Ho, nature, ke estas risko...

— Komprenoble, mi diros al vi eĉ, ke la supereco de via metio estas en tio, ke nur personaj kvalitoj decidas pri sukceso, — ne rilatoj kaj protekto.

Ho, jes, vi pravas.

— Eble iu diros, ke via sukceso estas kunligita kun ies perdo. Kaj tion oni povus ne konsenti. Se mi ekzemple okupas en tramo la lastan liberan lokon por dudek groŝoj, mi samtempe, devigas la alvenonton stari sur la perono dum malvarmo — alivorte mi ŝtelas de li la liberan lokon. Se mi estas advokato kaj mi prenas sur min la gvidadon de ies afero, mi per tio priŝtelas alian advokaton, al kiu sin turnus mia kliento, se mi ne ekzistus. Se mi estas kuracisto, mi ŝtelas de miaj

kolegoj malsanulojn kaj iliajn zlotojn — se mi estas ĵurnalisto, mi ŝtelas de aliaj kamaradoj iom da groŝoj, kiujn mi ricevis por miaj artikoloj. Kaj ĝuste pro tio la homoj laborantaj sur unu profitlabora kampo rigardas sin reciproke ŝtelistoj. Kion fari? — Oni ĉiam malhelpas unu la alian.

Nu, veron vi diras — kiam unu mia amiko aĉetis provizan butiketon, baldaŭ ankaŭ du aliaj aĉetis apude.

— Nu, vi vidas mem — mi ne parolas en tiu ĉi momento pri mi, sed kiom da homoj estas honestaj nur pro tio, ke ili timas.

Ho, nature, nature...

— Oni demandas lin ekzemple: Kion vi farus, se vi trovus en la strato mil zlotojn en akcioj? »Mi ilin tuj redonus« — li respondas senhezite. »Kaj se vi trovus kvin mil zlotojn en centzlotaj paperoj?« »Mi redonus, kompreneble«, li diras malgaje, dum li pensas: »ĉar eble la posedanto memoris la numerojn kaj faris rezervon en la ĵurnaloj.« »Sed se vi trovus dek mil zlotojn?« tiu honestulo certe respondos: »Kia-cele paroli pri tio, kio neniam okazos?«

Tiamaniere interparolante, ni iris longan tempon. — malproksime jam vidiĝis urba lanterno.

Mia kamarado estis tiel okupita pri la interparolado, ke li ŝajnis ne rimarki, ke mi havas sur mi sufiĉe belan mantelon kaj nedifektitajn botojn.

— Mi diros al vi eĉ pli — mi daŭrigis — la ŝtelistoj sendiskute faras al la homoj iom da malagrablajoj, kvankam pro perdo de horloĝo neniu mortis ankoraŭ, kaj sole en esceptaj kazoj la perdo de monujo kaŭzas nekompenseblan truon en la budĝeto de familio. Tamen ili kaŭzas ankaŭ grandan profiton kaj donas multvalorajn servojn.

»Kompreneble — konfirmis mia kamarado. Nu, diru frato, kian profiton oni havas de ni?«

— Vi instruas la homojn esti atentemaj kaj bone gardi sian havaĵon. Se vi malestus, oni iradus en la stratoj enprofundiĝinta en pensoj kaj riskus esti surveturita aŭ piedpremita — oni lasus sian loĝejon malfermita, kio povus malbone influi la moralecon de la virinoj. Fine, la tuta ŝlosistindustrio, grandaj kasej-fabrikejoj, seruroj, tute ne ekzistus.

En la sama momento ni haltis en la distanco de dek kelk paŝoj de polica posteno.

»Nu, sinjoro,« mi lin alparolis, »ĉu vi forkondukos min plu?«

— Nature, ke ne.

Li ekrigardis kun bedaŭro mian mantelon, suspekteme ekmezuris la amplekson de miaj poŝoj kaj diris duone malgaje, duone mire.

— Eh! cigano vi estas, frataĉo — kaj malaperis en la ombro de senhoma stratanguleto. Kaj al mi fariĝis komprenebla la afero, ke eĉ fripono el sub la plej malhela stelo deziras esti senkulpigita pri siaj plejaj friponaĵoj, kaj lin ĉiam senkulpigos la penso, ke en la vasta mondo ekzistas friponoj el sub ankoraŭ pli malhelaj steloj, ke fine li estas preta eĉ ne eltiri al vi horloĝon, se vi nur povas lin kredigi, ke vi ne rimarkas liajn friponaĵojn, aŭ vi ilin senkulpigas.

LITKOVRILETO DE PUPO

— Avinjo, al pupeto estas malvarma en liteto, ne estas *litkovlileto* — babilas la trijara Jadvinjo.

— Nu, do avinjo faros al la pupeto litkovrileton. Bone?

— Avinjo *falos litkovrileton?* — demandas Jadvinjo per infana, duondemanda kaj duonpetanta voĉo. — Kaj kiam avinjo *falos la litkovrileton?*

— Avinjo tuj faros.

— Tuj?

Kaj la avinjo ekstaras el brakseĝo, trotetas sur siaj dolorigaj piedoj al ŝranko kaj serĉas konvenan pecon da ŝtofo. Ĉiu avinjo havas en sia ŝranko tiom multe da tiaj ŝtofpecoj.

— Ho, mi trovis, tio estos bona.

La avinjo eligas el la ŝranko manikon — de sia edziĝfesta robo.

Jes, la edziĝfesta robo!

Ŝi prenas kudrilon kun fadeno, tondilon, metas ilin sur la tableton, eksidas en la brakseĝo kaj komencas malkudri la manikon.

La edziĝfesta robo! Ĝin ŝi portis, kiam ŝi estis ĵuranta amon kaj obeemon al sia edzo. Tiu ĉi maniko ripozis sur lia brako, kiam ŝi dancis kun li dum la edziĝa festeno. Sia koro batis tiam forte, pro amo kaj espero. Ho, kiel ŝi dancis, kiel ŝi dancis! La edziĝfesta robo! Kiam ŝi almezuris ĝin la unuan fojon, la kudristino, bona virino, diris: »Ho, vi estos feliĉa: estas nenio por korekti.«

Ŝi ne estis feliĉa, ĉar la amata edzo mortis, lasante ŝin kun kvar infanoj. Ŝi restis fiĉela al li ĝis lia morto kaj post la morto. Ŝi komencis labori. La infanoj kreskis, lernis — kaj ŝi laboris, laboris, laboris.

Sia laboro estis tre malfacila, sed nobla kaj sufiĉe

bone pagata: ŝi restis akuŝistino. Ho, dum kiom multe da noktoj ŝi ne dormis, kiomfoje, reveninte hejmen post kelktaga foresto, ŝi faladis morte laca sur la brakseĝon kaj flustris mallaŭte:

— Ne, tio estas super miaj fortoj.

Sed la infanoj proksimiĝadis al ŝi, rakontis pri siaj aferoj, alpremis sin al ŝi, karesis ŝin — kaj tiam ŝi ripetadis decidvoĉe:

— Mi devas.

Kiom da malagrablaĵoj, kiom da suferoj ŝi travivis. Kiom da novnaskitoj ŝi salutis larmokule sur tiu ĉi mondo de malĝojo kaj laboro.

La infanoj kreskis, la elspezoj duobliĝis, triobl-iĝis kaj ŝi gardostaris ĉe sia familio kaj tute senplende oferis al ĝi siajn junecon, forton, sanon, ĉion por la infanoj, nenion por si mem.

Unu filon ŝi sendis al Parizo, ĉar li estis muzik-kapabla, la alia mem forveturis en la vastan mondon kaj restis tie trans la maro, malproksime, katenita al fremda tero kaj ĉiam sopiranta kaj dolorplena.

Je rememoro pri tiu ĉi filo, larmoj aperis en ŝiaj okuloj, malsekigis la okulvitrojn, kaj la kudrilo, per kiu ŝi kudris la litkovrilon por la pupo, haltis por momento.

— Jam? — demandas Jadvinjo.

— Ne, Jadvinjo, ankoraŭ ne.

Kaj la avinjo denove komencis kudri la litkovrilon el sia edziĝfesta robo kaj denove ekfluis rememoroj de l' pasinteco.

La filo revenis el Parizo: oni opiniis, ke li ne estas tre muziktalenta. Restis tamen al li bonega kono de multaj fremdaj lingvoj, dank' al kio li, hodiaŭ edziniĝinta, povas akiri la ĉiutagan panon, spicitan ofte per maldolĉaĵoj. Li loĝas en malgranda provinca urbo, kie estas nek teatro, nek koncertoj, nek homoj, kun kiuj li povus paroli pri la aferoj, tiel interesaj por li, pri la muziko, kiun li tiel amas.

La du filinoj estas edziniĝintaj. Kun unu ŝi loĝas kune, la alia loĝas ĉe la sama strato. Hodiaŭ ŝi ĝojas pro la feliĉo de tiuj du infanoj, kiuj estas proksime al ŝi, kaj ŝia koro forte batas je la rememoro de la unua filo en provinco kaj de la alia... trans la maro.

Jen de longa tempo ne venis de li letero, jen Jaĉjo, malgranda nepo, estis malsana, jen Jadvinjo havis gorĝmalsanon, jen la alia nepo malbone lernas, jen tio, jen io alia.

Kaj denove demetis la avinjo la okulvitrojn, kaj denove la knabineto demandas:

— Jam?

— Ankoraŭ ne.

Kaj kudras la avinjo por la pupo litkovrileton el la maniko de sia edziĝfesta robo kaj estas al ŝi malĝoje, malĝoje.

Kiam ŝi tiel laboris, kiam ŝi perdadis la fortojn, ŝi songis pri bela estonteco por siaj infanoj, pri granda feliĉo por ili — tio estis nura ŝia rekompenco por siaj penoj kaj vivbataloj.

Hodiaŭ ŝi estas malforta, lacigita de laboro, rigardas la fruktojn de siaj dumvivaj penadoj kaj demandas sin mem:

— Ĉu mi donis feliĉon al miaj infanoj?

Kaj la interna voĉo respondas:

— Mi donis al ili ĉion, kion mi nur povis, mi donis al la mondo pli multe, ol ĝi havis rajton postuli de mi. Mi donis al la mondo kvar pensantajn, profunde sentantajn animojn, mi donis al la genepoj prudentajn gepatrojn. Mi ne malfideliĝis al la ideo de la progreso, al la ideo de ĉiama nobligo de la homa spirito en vico de generacioj.

Kaj la avinjo kunmetis la manojn kvazaŭ al preĝo, kaj Jadvinjo demandis post momento:

— Avinjo pleĝas?

— Jes, karulino, avinjo petas Dion pri feliĉo por homoj.

— Jes? — demandas la etulino. — kaj ĉu tiu ĉi litkovlileto jam kudrita?

— Jes, prenu ĝin kaj kovru vian pupeton...

La avinjo preĝas, kaj la nepino ĉirkaŭkovras sian pupeton per la litkovrilo, kudrita el la maniko de ŝia edziĝfesta robo.

El la pola: *Halina Weinstein*.

La temo estas prenita el la vivo. Temas pri la avinjo de Halina Weinstein, kiu estis tre feliĉa en geedziĝo, frue tamen vidviĝis, ne edziniĝis la duan fojon, dediĉinte sian tutan vivon al la orfigintaj infanoj. Unu el la filinoj estas Anna Weinstein, patrino, kaj Jadvinjo estas fratino de Halina Weinstein. De kelkaj generacioj la familio de Janusz Korczak (vera nomo: dr. Henriko Goldszmit) kaj la familio Ruff-Weinstein (la nomo de la avinjo estis Rozalja Ruff) vivas en amikeco.

*

Tiu ĉi rakonto estas nenie jam trovebla, eĉ ne en niaj bibliotekoj. (Trad.)